

Maciej Bendorf-Bundorf

Członkostwo w stowarzyszeniu

Studia Prawnoustrojowe nr 28, 35-49

2015

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Maciej Bendorf-Bundorf

Katedra Prawa Gospodarczego

Wydział Prawa i Administracji UWM

Członkostwo w stowarzyszeniu

Wprowadzenie

Społeczno-gospodarcze przeznaczenie formy prawnej stowarzyszenia wyraża się w realizacji prawa obywateli do zrzeszania się w celu urzeczywistnienia zbiorowych potrzeb, rozwijania zainteresowań lub prowadzenia niezarobkowej działalności¹. W najszerszym rozumieniu stowarzyszenie to dobrowolny związek grupy osób, zorganizowany dla realizacji wspólnych zamierzeń i wspólnego działania².

Najwyższej rangi aktem prawnym, na który należy wskazać w toku analizy normatywnych granic funkcjonowania stowarzyszeń, jest Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r.³ Ustawa zasadnicza w art. 58 ust. 1, znajdującym się w dziale poświęconym wolnościom i prawom politycznym, stwierdza, iż każdemu zapewnia się wolność zrzeszania się. Uszczegółowienie tego ogólnego przepisu znajduje się w art. 12 Konstytucji, który ustanawia zasadę wolności tworzenia i działania związków zawodowych, organizacji społeczno-zawodowych rolników, stowarzyszeń, ruchów obywatelskich, innych dobrowolnych zrzeszeń oraz fundacji. Na podkreślenie zasługuje fakt, iż wskazany art. 12 umieszczony został przez ustawodawcę pośród przepisów charakteryzujących Rzeczpospolitą, z czego należy wyciągnąć wniosek, że aktywność obywatelska stanowi istotną cechę ustroju społecznego naszego państwa, określanego jako społeczeństwo obywatelskie⁴.

¹ H. Zgółkowska (red.), *Praktyczny słownik współczesnej polszczyzny*, t. 40, Kurpisz, Poznań 2003, s. 306.

² W. Doroszewski (red.), *Słownik języka polskiego*, t. 8, PWN, Warszawa 1966, s. 786.

³ Dz. U. nr 78, poz. 483.

⁴ Szerzej zob. J. Juchniewicz, M. Kazimierczuk, [w:] M. Chmaj (red.), *Wolności i prawa człowieka w Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej*, Warszawa 2008, s. 120 i n., zob. również idem, [w:] M. Chmaj, W. Orłowski, W. Skrzydło, Z. Witkowski, A. Wróbel, *Konstytucyjne wolności i prawa w Polsce*, t. III: *Wolności i prawa polityczne*, Kraków 2002, s. 54 i n.; idem (red.), *Wolność zrzeszania się w Polsce*, Warszawa 2008, s. 10 i n.; A. Kulig, [w:] P. Sarnecki (red.), *Prawo konstytucyjne RP*, Warszawa 2011, s. 131 i n.; zob. również D. Moroń, *Wolontariat w trzecim sektorze. Prawo i praktyka*, Wrocław 2009, s. 17 i n.

Fundamentalny charakter dla kwestii członkostwa w stowarzyszeniu ma określenie zakresu podmiotowego zasady wolności zrzeszania się. Zgodnie z art. 58 ust. 1 Konstytucji, wolność zrzeszania się zapewnia się „każdemu”, z czego należy wnioskować, iż obejmuje ona zarówno osoby fizyczne, przy czym nie jest ograniczona wyłącznie do obywateli polskich, ale odnosi się także do cudzoziemców czy bezpaństwowców, jak i osoby prawne. W tym kontekście warto wskazać na orzeczenie Trybunału Konstytucyjnego⁵, który postawił tezę, iż zasada wolności zrzeszania się nie dotyczy jedynie organizacji skupiających osoby fizyczne. Zdaniem Trybunału, wolność zrzeszania się obejmuje również organizacje ponadpodstawowe, bowiem również one powstają z woli obywateli, którzy tworzą organizacje podstawowe. Wola ta może być przejawiana w różny sposób, np. w drodze uchwał członków organizacji podstawowych bądź wyrażenia woli przystąpienia do organizacji podstawowej, gdy przystępującemu wiadomo, że organizacja taka zrzeszona jest w organizacji wyższego rzędu⁶.

Obok przepisów ustawy zasadniczej, podstawowe znaczenie dla funkcjonowania stowarzyszeń w polskim porządku prawnym ma ustawa z dnia 7 kwietnia 1989 r. – Prawo o stowarzyszeniach⁷ (dalej: pr. stow.). W praktyce jednak szczególną podstawą prawną ich działania jest statut, który stanowi przykład wewnętrznego źródła prawa. W myśl bowiem art. 38 k.c.⁸ osoby prawne działają przez swoje organy w sposób przewidziany w ustawie i w opartym na niej statucie.

Najszerzy zakres uprawnień w kontekście członkostwa w stowarzyszeniu przysługuje osobom fizycznym. Przede wszystkim należy wskazać, że to osoby fizyczne mogą posiadać status członka założyciela w stowarzyszeniu, a więc mają prawo do utworzenia takiej osoby prawnej. Analiza przepisów prowadzi jednak do wniosku, że charakter członkostwa osób fizycznych może się różnić w zależności od szeregu czynników, takich jak w szczególności posiadane obywatelstwo, dysponowanie pełnią praw publicznych, zakres zdolności do czynności prawnych czy też rodzaj stowarzyszenia, którego są członkami.

Obok osób fizycznych zakresem podmiotowym prawa członkostwa w stowarzyszeniu objęte są również osoby prawne. Charakter ich uczestnictwa w takich jed-

⁵ Orzeczenie TK z dnia 12 lutego 1991 r. (sygn. K 6/90) wydane zostało na tle art. 84 Konstytucji z 1952 r., który stwierdzał, że „w celu rozwoju aktywności politycznej, społecznej, gospodarczej i kulturalnej Rzeczpospolita Polska zapewnia obywatelom prawo zrzeszania się”. Niewątpliwie jednak odnośnie do zakresu podmiotowego wolności zrzeszania się orzeczenie Trybunału należy uznać za aktualne.

⁶ P. Suski, *Stowarzyszenia i fundacje*, LexisNexis, Warszawa 2011, s. 76–77.

⁷ Dz. U. nr 79, poz. 855 ze zm. Ustawa – Prawo o stowarzyszeniach nie ma jednak charakteru regulacji kompleksowej, niektóre z aspektów działalności stowarzyszeń uregulowane są w innych aktach normatywnych. Należy w tym miejscu wskazać w szczególności na: ustawę z dnia 25 czerwca 2010 r. o sporcie (Dz. U. nr 127, poz. 857 ze zm.), ustawę z dnia 20 sierpnia 1997 r. o Krajowym Rejestrze Sądowym (Dz. U. nr 121, poz. 769 ze zm.) wraz z aktami wykonawczymi oraz ustawę z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz. U. nr 43, poz. 296 ze zm.), ustawę z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (Dz. U. nr 96, poz. 873 ze zm.).

⁸ Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny (Dz. U. nr 16, poz. 93 ze zm.).

nostkach jest jednak sporny, co wynika przede wszystkim z niekompletnej regulacji ustawy w tym zakresie.

Niniejszy artykuł ma na celu analizę problematycznych kwestii związanych z członkostwem w stowarzyszeniach zarówno odnośnie do osób fizycznych, jak i prawnych. Prowadzona analiza wzbogacona będzie o przedstawienie poglądów przedstawicieli doktryny. Z uwagi jednak na wysoką dyskusyjność wskazywanych problemów wielokrotnie trudno mówić o jednoznacznych poglądach i całkowitej akceptacji występujących w doktrynie tez.

Pojęcie stowarzyszenia

Zgodnie z art. 2 ust. 1 pr. stow., stowarzyszenie jest dobrowolnym, samorządnym, trwałym zrzeszeniem o celach niezarobkowych. Andrzej Kidyba, opierając swoje rozważania na ustawowej definicji stowarzyszeń, wskazuje, iż stanowią one, obok fundacji oraz partii politycznych, przykład jednostek organizacyjnych, których podstawowy cel nie jest związany z celem gospodarczym⁹.

Jerzy Starościak i Emanuel Iserzon definiują stowarzyszenie jako dobrowolne, trwałe zrzeszenie osób, które łączą się dla celów niezarobkowych. Osoby te współdziałają w realizacji określonych zadań o charakterze publicznym lub społecznym, jak również zmierzają do zaspokojenia swoich interesów¹⁰. Trafność wskazanego stanowiska potwierdził Janusz Romul, który następnie sformułował własną definicję stowarzyszenia, stwierdzając, że stanowi ono rodzaj organizacji społecznej o charakterze niepaństwowym, którą wyróżniają następujące cechy: dobrowolność, trwałość, cel w postaci zadośćuczynienia szczególnym upodobaniom jej członków, służba na rzecz całego społeczeństwa, charakter formy kontroli społecznej, kierownictwo ze strony państwa, niezarobkowy cel działalności¹¹.

Ewa Dzbeńska oraz Maria Sztekier-Łabuszewska określają stowarzyszenie jako zrzeszenie osób fizycznych, a w przypadku związków stowarzyszeń¹² – osób praw-

⁹ Autor dokonuje przy tym trafnego rozróżnienia między wskazanymi kategoriami podmiotów, przyjmując, że stowarzyszenia od fundacji odróżnia okoliczność, iż stanowią one zbiorowość osób fizycznych wyposażoną w osobowość prawną, osoby te powiązane są ze stowarzyszeniem stosunkiem członkostwa i to właśnie członkowie są jego substratem, decydują o jego celach oraz działalności. Samo stowarzyszenie z kolei ma za zadanie zaspokajać potrzeby swoich członków. W zestawieniu natomiast z partiami politycznymi wskazuje na podobieństwo w postaci występowania stosunku członkostwa w takich jednostkach jako zasadniczą różnicę przyjmuje fakt wyłączenia partii politycznych spod regulacji prawa o stowarzyszeniach (na podstawie art. 7 ust. 1 pkt 5 ustawy) i objęcie ich odrębną regulacją – zob. A. Kidyba, *Prawo handlowe*, C.H. Beck, Warszawa 2010, s. 769–770.

¹⁰ J. Starościak, E. Iserzon, *Prawo administracyjne*, PWN, Warszawa 1963, s. 450.

¹¹ J. Romul, *Pojęcie stowarzyszenia*, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny” 1965, nr 4, s. 46.

¹² Sytuacja prawna związków stowarzyszeń uregulowana jest w art. 22 pr. stow., zgodnie z którym związek taki mogą założyć stowarzyszenia w liczbie co najmniej trzech. Założycielami i członkami związku mogą być także inne osoby prawne, z tym że osoby prawne mające cele zarobkowe mogą być wyłącznie członkami wspierającymi. Ponadto do związków stowarzyszeń stosuje się odpowiednio przepisy prawa o stowarzyszeniach.

nych, które skupione są wokół celu określonego w statucie. Osoby te prowadzą w sposób zorganizowany działalność zmierzającą do realizacji wyznaczonych przez ich organizację zadań¹³. Z kolei Krzysztof Olechnicki i Paweł Załęcki określają stowarzyszenie jako dobrowolne, cechujące się stosunkową trwałością zreszenie powołane w celu prowadzenia niekomercyjnej działalności kulturalnej i społecznej, która ma na celu zaspokojenie indywidualnych zainteresowań jego członków¹⁴.

Jak wskazuje Stefan Grzybowski, forma stowarzyszenia stanowi najbardziej ogólną formę prawną organizacji społecznych. Jest także wzorcowym przykładem osoby prawnej typu korporacyjnego. Wzorcowy charakter stowarzyszenia jako korporacji podkreśla się w ustroju i organizacji takich podmiotów, jak również w zakresie dotyczącym charakteru statutu oraz analizy stosunków prawnych istniejących pomiędzy korporacją a jej członkami¹⁵. Osoby prawne typu korporacyjnego charakteryzuje przede wszystkim to, iż:

a) głównym substratem takich podmiotów są osoby, fizyczne lub prawne, które występując w roli członków danej osoby prawnej, wnoszą wkłady lub uiszczają składki, na podstawie których tworzony jest majątek korporacji;

b) członkowie osoby prawnej wyposażeni są w szereg uprawnień, z wykorzystaniem których decydują o celach i wywierają wpływ na działalność korporacji¹⁶.

Dokonując porównania osób prawnych typu korporacyjnego z osobami prawnymi typu fundacyjnego (zakładowego) w pierwszej kolejności należy wskazać na ich substrat, który w przypadku pierwszej ze wskazanych kategorii podmiotów ma charakter osobowy, natomiast w przypadku zakładów substrat stanowi wyodrębniona masa majątkowa. Korporacja jest zbiorowością osób związanych z osobą prawną stosunkiem członkostwa, przy czym realizują oni wspólny cel. Z kolei działalność fundacji przynosi korzyści osobom, które nie są jej członkami, tzw. destynariuszom. Istotną cechą różniącą jest również to, że w przypadku osoby prawnej typu korporacyjnego istnieje możliwość określenia liczby jej członków, przy czym fundacja ma na celu służbę na rzecz nieokreślonej liczby osób. Ponadto zadania oraz cele działalności korporacji określają jej członkowie, a w przypadku fundacji jej zadania oraz cele działalności określa fundator, założyciel osoby prawnej. Dodatkowo można wskazać, iż majątek osoby prawnej typu korporacyjnego tworzony jest głównie przez jej członków, a pierwotny majątek osoby prawnej typu fundacyjnego pochodzi od fundatora¹⁷.

---

¹³ E. Dzbeńska, M. Sztekier-Łabuszewska, [w:] D. Bugajna-Sporczyk, E. Dzbeńska, I. Janson, M. Sztekier-Łabuszewska, *Fundacje i stowarzyszenia. Prawo i praktyka*, Wydawnictwo Zrzeszenia Prawników Polskich, Warszawa 2005, s. 417.

¹⁴ K. Olechnicki, P. Załęcki, *Słownik socjologiczny*, Graffiti BC, Toruń 2002, s. 205.

¹⁵ S. Grzybowski, *Prawo cywilne. Zarys części ogólnej*, PWN, Warszawa 1978, s. 168.

¹⁶ A. Kawalko, H. Witzczak, *Prawo cywilne*, C.H. Beck, Warszawa 2008, s. 106.

¹⁷ K. Czajkowska-Matosiuk, *Prawo cywilne – część ogólna, prawo rzeczowe i zobowiązania*, C.H. Beck, Warszawa 2009, s. 49–50.

Rodzaje członków

Na podstawie wykładni literalnej przepisów prawa o stowarzyszeniach jesteśmy w stanie wyróżnić jedynie dwie kategorie członków, tj. członków oraz członków wspierających. Tych pierwszych w doktrynie powszechnie określa się mianem „zwyczajnych”, „zwykłych” i taki właśnie rodzaj członkostwa w stowarzyszeniu jest zasadą. Podmiotowy zakres prawa uzyskania statusu członka zwyczajnego regulują art. 3 i 4 ustawy¹⁸. Zwyczajnymi członkami stowarzyszenia mogą być jedynie osoby fizyczne.

Status członka wpierającego natomiast mogą uzyskać zarówno osoby fizyczne, jak i osoby prawne, co jednak może podlegać odmiennej regulacji postanowień statutu określonego stowarzyszenia¹⁹. Członkostwo wpierające zasadniczo związane jest ze szczególnym obowiązkiem wspierania stowarzyszenia, jednak statut może stwierdzać, iż wiąże się z takim samym zakresem praw i obowiązków jak w przypadku członków zwyczajnych²⁰. Dodatkowo w kategorii członków wspierających można wyróżnić członków zbiorowych, określanych jako osoba prawna, przedsiębiorstwo lub instytucja, która współdziała w realizacji celów danego stowarzyszenia oraz materialnie wspiera jego działalność²¹.

Oprócz wskazanych rodzajów członkostwa przewidzianych przez ustawodawcę, w praktyce występuje dodatkowo kategoria członków honorowych, których występowanie mogą przewidywać regulacje statutu stowarzyszenia. Przyjąć należy, iż w związku z art. 10 ust. 3 pr. stow., który ogranicza członkostwo osób prawnych wyłącznie do charakteru członka wspierającego, że honorowym członkiem stowarzyszenia może być jedynie osoba fizyczna²². Postanowienia statutu mogą ponadto przewidywać inne kategorie członków, np. członków rzeczywistych, korespondentów lub podopiecznych. Istotne jest jednak, aby wprowadzeniu dodatkowej grupy członków towarzyszyło określenie zakresu ich praw i obowiązków w stowarzyszeniu²³.

Wydaje się, iż należy ponadto wskazać na szczególny charakter członkostwa, jaki ustawa przewiduje wobec osób małoletnich. Z uwagi na ograniczony zakres przysługujących im praw członkowskich²⁴ i w nawiązaniu do przedstawionego powyżej podziału, ich członkostwo można określić mianem członkostwa zwyczajnego ograniczonego²⁵.

¹⁸ P. Suski, *Stowarzyszenia i fundacje*, s. 233.

¹⁹ A. Kidyba, *Ustawa o fundacjach. Prawo o stowarzyszeniach*, Wyd. Prawnicze PWN, Warszawa 1997, s. 75.

²⁰ Szerzej nt. statusu członka wspierającego w części poświęconej członkostwu osób prawnych.

²¹ W tym miejscu można wskazać na art. 24 ust. 1 pkt 11 ustawy z dnia 25 września 1981 r. o samorządzie załogi przedsiębiorstwa państwowego (Dz. U. nr 24, poz. 123 ze zm.), zgodnie z którym rada pracownicza przedsiębiorstwa posiada kompetencję do podejmowania decyzji o przystąpieniu przedsiębiorstwa w charakterze członka zbiorowego do organizacji społecznych – tak: P. Suski, *Stowarzyszenia i fundacje*, s. 233–234.

²² P. Suski, *Stowarzyszenia w prawie polskim*, LexisNexis, Warszawa 2002, s. 183.

²³ Z. Szypułiński, *Prawo o stowarzyszeniach. Wzory pism – statutów i innych aktów z komentarzem oraz przepisami związanymi z prawem o stowarzyszeniach*, Ławica, Poznań 1997, s. 64.

²⁴ Zob. art. 3 ust. 2 i 3 pr. stow.

²⁵ P. Suski, *Stowarzyszenia w prawie...*, s. 183.

Członkostwo osób fizycznych

W kategorii osób fizycznych prawo o stowarzyszeniach różnicuje sytuację prawną w zakresie tworzenia stowarzyszeń i zrzeszania się w nich w stosunku do obywateli polskich oraz cudzoziemców. Zgodnie art. 3 ust. 1 pr. stow., prawo tworzenia stowarzyszeń, a co za tym idzie – prawo członkostwa²⁶ przysługuje obywatelom polskim mającym pełną zdolność do czynności prawnych i niepozbawionym praw publicznych. Należy jednak wskazać, iż w przypadku osób pozbawionych praw publicznych intencja ustawodawcy wydaje się nie być jasna. Pojawia się bowiem pytanie, czy określenie „tworzenie” stowarzyszeń należy utożsamiać wyłącznie z działaniem członków założycieli, inicjatorów powstania danej jednostki, czy też należy je rozumieć jako generalny zakaz zrzeszania się w stowarzyszeniach osób pozbawionych praw publicznych i tym samym tworzenia tzw. mas członkowskich²⁷.

Wydaje się, iż wykorzystane w art. 3 ust. 1 pr. stow. sformułowanie „tworzenie” należy rozumieć jako ogólne prawo zrzeszania się czy też prawo uzyskania statusu członka stowarzyszenia. Za takim podejściem przemawia fakt, iż odnośnie do pozostałych kategorii osób, które nie spełniają wskazanych w tym przepisie przesłanek utworzenia stowarzyszenia, tj. posiadanie obywatelstwa polskiego oraz pełnej zdolności do czynności prawnych, dalsze regulacje ustawy doprecyzowują przesłanki uzyskania przez nie wtórnego członkostwa w stowarzyszeniu, tj. prawo przystąpienia do stowarzyszenia już istniejącego. Należy zatem przyjąć, iż skoro ustawodawca nie wskazuje, że osoby pozbawione praw publicznych, pomimo objęcia ich zakazem utworzenia stowarzyszenia, mogą w określonych sytuacjach lub przy spełnieniu pewnych warunków należeć do stowarzyszeń, jego intencją było objęcie ich generalnym zakazem członkostwa w takich jednostkach.

Status członka stowarzyszenia mogą posiadać również małoletni²⁸, ustawa nie przewiduje jednak wobec nich prawa do utworzenia stowarzyszenia. Małoletni w wieku od 16 do 18 lat, którzy mają ograniczoną zdolność do czynności prawnych, mogą należeć do stowarzyszeń i korzystać z czynnego i biernego prawa wyborczego, z tym że w składzie zarządu stowarzyszenia większość muszą stanowić osoby o pełnej zdolności do czynności prawnych. Małoletni poniżej 16 lat mogą, za zgodą przedstawicieli ustawowych, należeć do stowarzyszeń według zasad określonych w ich statutach, bez prawa udziału w głosowaniu na walnych zebraniach członków oraz bez korzystania z czynnego i biernego prawa wyborczego do władz stowarzyszenia. Jeżeli jednak jednostka organizacyjna stowarzyszenia zrzesza wyłącznie małoletnich, mogą oni wybierać i być wybierani do władz tej jednostki.

²⁶ Ibidem, s. 175.

²⁷ E. Dzbeńska, M. Sztekier-Łabuszewska, [w:] D. Bugajna-Sporczyk, E. Dzbeńska, I. Janson, M. Sztekier-Łabuszewska, op. cit., s. 421.

²⁸ Pod tym pojęciem rozumie się osoby, które ukończyły lat trzynaście, jednak nie uzyskały pełnoletności, w związku z czym posiadają ograniczoną zdolność do czynności prawnych.

Zakres uprawnień cudzoziemców w omawianym obszarze jest zróżnicowany, przy czym ustawodawca posługuje się kryterium posiadania przez taką osobę miejsca zamieszkania na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej. Zgodnie z art. 4 ust. 1 pr. stow., cudzoziemcy mający miejsce zamieszkania na terytorium RP mogą zrzeszać się w stowarzyszeniach, zgodnie z przepisami obowiązującymi obywateli polskich. Natomiast w myśl ust. 2 wskazanego przepisu, cudzoziemcy zamieszkujący poza terytorium Polski mogą jedynie wstępować do stowarzyszeń, w których statutach przewidziana jest taka możliwość.

Wskazany art. 4 ust. 2 pr. stow. wydaje się być niezgodny z art. 58 ust. 1 Konstytucji RP, art. 11 ust. 1 Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności²⁹ oraz z art. 22 Międzynarodowego Paktu Praw Obywatelskich i Politycznych³⁰, w których zapewniana jest wolność zrzeszania się wobec każdego, niezależnie od posiadanego obywatelstwa³¹. Dodatkowo należy wskazać na art. 18 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej³², który stanowi emanację ogólnej zasady równości³³. W myśl tego przepisu, w zakresie zastosowania traktatów i bez uszczerbku dla postanowień szczególnych, które one przewidują, zakazana jest wszelka dyskryminacja ze względu na przynależność państwową. Wprowadzone w art. 4 ust. 2 pr. stow. ograniczenie praw cudzoziemców może więc budzić wątpliwości również z punktu widzenia prawa Unii Europejskiej, przy założeniu jednak, że dotyczy ono cudzoziemców, którzy są obywatelami innych państw członkowskich UE. Należy w tym miejscu wskazać na orzeczenie Europejskiego Trybunału Sprawiedliwości, w którym stwierdzono niezgodność z ogólnym zakazem dyskryminacji na tle narodowościowym belgijskich regulacji, które w sposób podobny do polskiej ustawy ograniczały uprawnienia i autonomię cudzoziemców w zakresie tworzenia stowarzyszeń³⁴.

Należy zgodzić się z Pawłem Suskim, który podziela powyższe zastrzeżenia, wskazując, iż nie jesteśmy w stanie znaleźć uzasadnienia dla pozbawienia cudzoziemców niezamieszkujących na terytorium RP prawa do tworzenia stowarzyszeń. Autor stwierdza, że za takim ograniczeniem nie przemawiają w szczególności

²⁹ Dz. U. z 1993 r., nr 61, poz. 284.

³⁰ Dz. U. z 1977 r., nr 38, poz. 167.

³¹ P. Suski, *Stowarzyszenia i fundacje*, s. 224–225.

³² Dz. U. UE C115 z 9 maja 2008.

³³ Szerzej zob. A. Wróbel, [w:] idem (red.), *Traktat o funkcjonowaniu Unii Europejskiej*, Wolters Kluwer, Warszawa 2012, s. 351 i n.

³⁴ Zob. orzeczenie Europejskiego Trybunału Sprawiedliwości z dnia 29 czerwca 1999 r., sygn. C-172/98. Sprawa dotyczyła regulacji prawa belgijskiego, która uzależniała uzyskanie przez stowarzyszenia międzynarodowe osobowości prawnej od występowania w składzie ich zarządu co najmniej jednej osoby obywatelstwa belgijskiego. Ponadto organizacje typu non-profit uzyskiwały osobowość prawną wyłącznie w sytuacji, gdy 3/5 ich członków było obywatelstwa belgijskiego. Szerzej zob. A. Radwan, *Wolność zrzeszania się cudzoziemców według prawa polskiego, wspólnotowego oraz postulatów polityki prawa*, „Państwo i Prawo” 2005, nr 5, s. 60. Por. także A. Radwan, *Kilka uwag o stosowaniu i niedostosowaniu ustawy z 7 kwietnia 1989 r – Prawo o stowarzyszeniach*, „Radca Prawny” 2005, nr 4, s. 104–107.

względy bezpieczeństwa publicznego, które mogą być skutecznie realizowane za pomocą przewidzianych prawem środków nadzoru lub podczas procedury rejestracji stowarzyszeń³⁵.

Przepisy ustaw szczególnych przewidują ograniczenia prawa do zrzeszania się w stowarzyszeniach, względnie obowiązek uzyskania zgody na członkostwo w określonych stowarzyszeniach. W szczególności należy wskazać na regulacje dotyczące: żołnierzy zawodowych³⁶, żołnierzy w czynnej służbie wojskowej³⁷, policjantów³⁸, funkcjonariuszy Biura Ochrony Rządu³⁹, funkcjonariuszy Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego oraz Agencji Wywiadu⁴⁰, funkcjonariuszy Służby

³⁵ P. Suski, *Stowarzyszenia i fundacje*, s. 225.

³⁶ Żołnierzy zawodowych, zgodnie z art. 106 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 11 września 2003 r. o służbie wojskowej żołnierzy zawodowych, w czasie pełnienia zawodowej służby wojskowej obowiązuje zakaz przynależności do stowarzyszeń stawiających sobie cele polityczne. Dodatkowo ust. 3 wskazanego przepisu stanowi, iż z dniem rozpoczęcia pełnienia zawodowej służby wojskowej ustaje dotychczasowe członkostwo żołnierza zawodowego w stowarzyszeniu o takich celach. Ponadto na żołnierzy zawodowych nałożono obowiązek pisemnego poinformowania dowódcy jednostki wojskowej, w której zajmuje stanowisko służbowe, o swojej przynależności do stowarzyszenia. Z kolei ich przynależność do stowarzyszenia i innej organizacji zagranicznej lub międzynarodowej wymaga zezwolenia Ministra Obrony Narodowej, które może być zawieszane lub cofnięte, jeżeli wymagają tego względy ochrony informacji niejawnych oraz potrzeby Sił Zbrojnych (zob. art. 107 ust. 1–3 wskazanej ustawy). Postępowanie w sprawach dotyczących udzielania żołnierzom zawodowym przez Ministra Obrony Narodowej zezwoleń na przynależność do stowarzyszenia i innej organizacji zagranicznej lub międzynarodowej oraz zawieszania lub cofania tego zezwolenia reguluje rozporządzenie Ministra Obrony Narodowej z dnia 20 lutego 2004 r. w sprawie udzielania żołnierzom zawodowym zezwoleń na przynależność do stowarzyszenia i innej organizacji zagranicznej lub międzynarodowej (Dz. U. nr 40, poz. 366). Szerzej zob. P. Suski, *Stowarzyszenia i fundacje*, s. 226.

³⁷ Żołnierze w czynnej służbie wojskowej, zgodnie z art. 65 ust. 6 ustawy z dnia 21 listopada 1967 r. o powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. z 2012 r. poz. 461), mogą wstępować do stowarzyszeń i innych organizacji działających poza wojskiem oraz brać udział w działalności stowarzyszeń i innych organizacji, do których należeli w chwili powołania do tej służby, tylko za zezwoleniem przełożonego o uprawnieniach co najmniej dowódcy pułku. Na podstawie art. 151 ustawy wskazane ograniczenie dotyczy również ratowników odbywających zasadniczą służbę w obronie cywilnej.

³⁸ Art. 63 ust. 3 i 4 ustawy z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji (Dz. U. nr 30, poz. 179 ze zm.) nakłada na policjantów obowiązek poinformowania przełożonego o przynależności do stowarzyszeń krajowych działających poza służbą. Natomiast przynależność do stowarzyszeń zagranicznych albo międzynarodowych wymaga zezwolenia Komendanta Głównego Policji lub upoważnionego przez niego przełożonego. Istotnym ograniczeniem uprawnienia policjantów do zrzeszania się w stowarzyszeniach jest również, przewidziana w art. 41 ust. 2 pkt 3 ustawy, możliwość zwolnienia policjanta ze służby w przypadku objęcia przez niego funkcji z wyboru w organach samorządu terytorialnego lub stowarzyszeniach.

³⁹ Zob. art. 57 i 35 ust. 2 pkt 3 ustawy z dnia 16 marca 2001 r. o Biurze Ochrony Rządu (Dz. U. nr 27, poz. 298 ze zm.). Nałożone na funkcjonariuszy Biura Ochrony Rządu ograniczenia i obowiązki kształtują się analogicznie jak w przypadku policjantów.

⁴⁰ Funkcjonariusze Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego oraz Agencji Wywiadu są obowiązani poinformować przełożonego o przynależności do stowarzyszeń krajowych, a ich przynależność do organizacji lub stowarzyszeń zagranicznych albo międzynarodowych wymaga zezwolenia Szefa właściwej Agencji lub upoważnionego przez niego przełożonego – zob. art. 81 ust 3 i 4 ustawy z dnia 24 maja 2002 r. o Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego oraz Agencji Wywiadu (Dz. U. nr 74, poz. 676 ze zm.).

Kontrwywiadu Wojskowego oraz Służby Wywiadu Wojskowego⁴¹, funkcjonariuszy Służby Więziennej⁴², funkcjonariuszy Centralnego Biura Antykorupcyjnego⁴³, strażaków pełniących służbę w Państwowej Straży Pożarnej⁴⁴ oraz funkcjonariuszy Straży Granicznej⁴⁵. Należy również wskazać, że w przypadku stowarzyszeń jednostek samorządu terytorialnego wykluczone jest członkostwo osób fizycznych, bowiem przepisy ustaw regulujących takie stowarzyszenia⁴⁶ ograniczają podmiotowy zakres prawa członkostwa wyłącznie do województw, powiatów oraz gmin⁴⁷.

Członkostwo osób prawnych i tzw. ułomnych osób prawnych

Prawo zrzeszania się w stowarzyszeniach przysługuje przede wszystkim osobom fizycznym, w ograniczonym jednak zakresie posiadają je również osoby prawne⁴⁸. Ustawodawca *expressis verbis* wykluczył możliwość uzyskania statusu członka przez osoby prawne w stowarzyszeniach zwykłych⁴⁹, zgodnie bowiem z art. 42 ust. 1 pkt 3 pr. stow., stowarzyszenie zwykle nie może zrzeszać osób prawnych⁵⁰.

⁴¹ Obowiązuje ich analogiczny obowiązek informacyjny oraz konieczność uzyskania odpowiedniego zezwolenia – zob. art. 40 ust. 3 i 4 ustawy z dnia 9 czerwca 2006 r. o służbie funkcjonariuszy Służby Kontrwywiadu Wojskowego oraz Służby Wywiadu Wojskowego (Dz. U. nr 104, poz. 710 ze zm.).

⁴² Funkcjonariusz jest obowiązany poinformować przełożonego o przynależności do stowarzyszeń krajowych działających poza Służbą Więzienną. Przynależność do organizacji lub stowarzyszeń zagranicznych albo międzynarodowych wymaga zezwolenia Dyrektora Generalnego lub upoważnionego przez niego przełożonego, zob. art. 163 ust 3 i 4 ustawy z dnia 9 kwietnia 2010 r. o Służbie Więziennej (Dz. U. nr 79, poz. 523).

⁴³ Zgodnie z art. 73 ust 4 ustawy z dnia 9 czerwca 2006 r. o Centralnym Biurze Antykorupcyjnym (Dz. U. nr 104, poz. 708 ze zm.), funkcjonariusz jest obowiązany uzyskać zezwolenie Szefa CBA na przynależność do organizacji lub stowarzyszeń krajowych, zagranicznych albo międzynarodowych.

⁴⁴ Zgodnie z art. 57c ust. 3 ustawy z dnia 24 sierpnia 1991 r. o Państwowej Straży Pożarnej (Dz. U. nr 88, poz. 400 ze zm.), ich przynależność do organizacji lub stowarzyszeń zagranicznych albo międzynarodowych wymaga zezwolenia Komendanta Głównego Państwowej Straży Pożarnej.

⁴⁵ Funkcjonariusz Straży Granicznej jest obowiązany poinformować przełożonego o przynależności do stowarzyszeń krajowych działających poza służbą, a jego przynależność do organizacji lub stowarzyszeń zagranicznych albo międzynarodowych wymaga zezwolenia Komendanta Głównego Straży Granicznej – zob. art., 68 ust 3 i 4 ustawy z dnia 12 października 1990 r. o Straży Granicznej (Dz. U. nr 78, poz. 462 ze zm.).

⁴⁶ Tekst jedn. ustawy z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie województwa, z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie powiatowym oraz z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym.

⁴⁷ Szerzej zob. P. Suski, *Stowarzyszenia i fundacje*, s. 225–229.

⁴⁸ P. Suski, *Stowarzyszenia w prawie...*, s. 175.

⁴⁹ Stowarzyszenia zwykle uznawane są za uproszczoną formę stowarzyszeń. Podmioty takie nie posiadają osobowości prawnej oraz doznają licznych ograniczeń w zakresie swojej działalności (zob. art. 42 pr. stow.). Stowarzyszenie tego rodzaju może zostać utworzone z inicjatywy co najmniej trzech osób, które zamiast statutu sporządzają regulamin określający w szczególności nazwę stowarzyszenia, cel, teren i środki działania, siedzibę oraz przedstawiciela reprezentującego stowarzyszenie. Stowarzyszenia zwykle nie podlegają rejestracji, jednak o jego utworzeniu należy poinformować właściwy, ze względu na przyszłą siedzibę stowarzyszenia, organ nadzorujący.

⁵⁰ P. Suski, *Stowarzyszenia i fundacje*, s. 229.

Kwestia zrzeszania się w stowarzyszeniach osób prawnych została uregulowana w ustawie w sposób budzący wątpliwości. Członkostwa takich podmiotów bezpośrednio dotyczą dwa przepisy⁵¹. Zgodnie z art. 10 ust. 3 ustawy, osoby prawne mogą być jedynie wspierającymi członkami stowarzyszenia, na podstawie natomiast art. 22 osoby prawne mogą zrzeszać się w formie związków stowarzyszeń. Analiza wskazanych przepisów prowadzi do wniosku, iż zamiarem ustawodawcy było wprowadzenie rozróżnienia pomiędzy osobami fizycznymi a prawnymi w kwestii zakresu prawa członkostwa w stowarzyszeniach. Wskazane ograniczenie uprawnień osób prawnych odnośnie do stowarzyszeń zarejestrowanych, tj. możliwość uzyskania wyłącznie członkostwa o charakterze wspierającym, uzupełnione jest przepisem art. 22 ustawy, co należy uznać za zabieg legislacyjny pozostający w zgodzie z zakresem podmiotowym zasady wolności zrzeszania się określonej w Konstytucji.

Zgodnie z art. 22 pr. stow., stowarzyszenia w liczbie co najmniej trzech mogą założyć związek stowarzyszeń. Związek taki należy uznać za szczególnie rodzaj stowarzyszenia, ustawa bowiem wskazuje, że do związków stosuje się odpowiednio przepisy prawa o stowarzyszeniach. Dodatkowo uzasadniony wydaje się wniosek, iż instytucja związku stowarzyszeń ma w zamiarze ustawodawcy pełnić funkcję uzupełniającą odnośnie do zakresu uprawnienia osób prawnych do zrzeszania się w stowarzyszeniach. Założycielami i członkami związku mogą bowiem być, obok stowarzyszeń, także inne osoby prawne. Ustawa wprowadza jednak pewne ograniczenie w tym zakresie, określając, iż osoby prawne posiadające cele zarobkowe mogą w związku stowarzyszeń uczestniczyć wyłącznie w charakterze członka wspierającego. Wydaje się, że taki zapis należy uznać za prawidłowy zabieg legislacyjny. Wprowadzone rozwiązanie chroni istotę społeczno-gospodarczego przeznaczenia stowarzyszeń jako organizacji społecznych, których cele nie posiadają charakteru zarobkowego.

Źródłem wątpliwości w praktyce jest szczątkowa regulacja prawna w zakresie członkostwa wspierającego w stowarzyszeniu. Jest to kwestia szczególnie istotna w kontekście charakteru członkostwa osób prawnych w stowarzyszeniach zarejestrowanych, jednak w sprawie związków stowarzyszeń również nie pozostaje bez znaczenia. Należy bowiem wskazać, że ani prawo o stowarzyszeniach, ani żaden inny akt prawny nie określa, jaka jest różnica pomiędzy członkostwem zwykłym a wspierającym. Również przedstawiciele doktryny wydają się być podzieleni i nie wypracowali jednego stanowiska odnośnie tego zagadnienia. Według Ewy Dzbeńskiej oraz Marii Sztekier-Łabuszewskiej, podstawową funkcją instytucji członka wspierającego jest pozyskiwanie sponsorów, którzy materialnie wspomagaliby stowarzyszenie. Członek wspierający pozbawiony jest czynnego i biernego prawa wyborczego, które przysługują wyłącznie członkom zwyczajnym, może on jednak brać udział w obradach władz stowarzyszenia, przy czym pozbawiony jest prawa głosu stanowiącego⁵².

⁵¹ Nie wliczając wskazanego art. 42 ust. 1 pkt 3 pr. stow.

⁵² E. Dzbeńska, M. Sztekier-Łabuszewska, [w:] D. Bugajna-Sporczyk, E. Dzbeńska, I. Janson, M. Sztekier-Łabuszewska, op. cit., s. 433.

W literaturze przedmiotu częściej spotykany jest pogląd bardziej liberalny, zgodnie z którym określenie praw i obowiązków członków wspierających należy do kompetencji członków założycieli, a później władz stowarzyszenia i te kwestie podlegają swobodnej regulacji postanowień statutu. Według A. Kidyby, nie ma przeszkód, aby zakres uprawnień członków wspierających uregulowany był w statucie w sposób analogiczny do uprawnień członków zwykłych⁵³. Możliwość swobodnej regulacji tego zagadnienia w statucie uznaje również P. Suski, wskazując przy tym, że z nazwy tej kategorii członka wynika zobowiązanie do szczególnego wspierania stowarzyszenia, co może następować w dowolnej formie. Najczęściej będzie to wsparcie o charakterze materialnym, w szczególności w drodze darowizny kwot pieniężnych lub użyczenia lokalu, sprzętu biurowego czy środków transportu⁵⁴. Z kolei według Marka Wierzbowskiego, określenie praw i obowiązków członków wspierających należy do statutu, przy czym autor jest zwolennikiem zachowania pewnych różnic w tym zakresie pomiędzy członkiem zwykłym a wspierającym. Wydaje się, iż trafnie stwierdza, że intencją ustawodawcy było wprowadzenie rozróżnienia pomiędzy dwoma kategoriami członkostwa, jednak określenie konkretnych odmienności pozostawiono samemu stowarzyszeniu, zgodnie z zasadą samorządności stowarzyszeń. Praktyka w tym zakresie jest jednak różna, bowiem statuty niektórych stowarzyszeń, które przewidywały istnienie członków wspierających, regulowały zakres ich uprawnień i obowiązków analogicznie jak w przypadku członków zwykłych⁵⁵.

Zdecydowanie można stwierdzić, że osoby prawne pozbawione są prawa do tworzenia stowarzyszeń zarejestrowanych, a status członka wspierającego mogą uzyskać dopiero po utworzeniu takiego stowarzyszenia przez uprawnione do tego podmioty⁵⁶. Powyższy pogląd został potwierdzony przez Sąd Najwyższy w postanowieniu z dnia 6 września 2012 r.⁵⁷, w którym wprost wskazano, że osoby prawne mogą być jedynie wspierającymi członkami stowarzyszenia, a zatem osoby prawne nie mogą być członkami założycielami stowarzyszenia, a jedynie mogą przystąpić do już istniejącego stowarzyszenia jako członek wspierający. Wskazać również należy, że członkiem wspierającym w stowarzyszeniu może być również osoba prawna realizująca wyłącznie cele zarobkowe⁵⁸. Wydaje się to być pożytecznym rozwiązaniem, w szczególności z punktu widzenia majątku stowarzyszenia, bowiem w ten sposób działalność mająca na celu realizację celów niezarobkowych może podlegać bezpośredniemu uzupełnieniu przez wsparcie ze strony członków działających w celu osiągnięcia zysku⁵⁹.

⁵³ A. Kidyba, *Ustawa o fundacjach...*, s. 75–76.

⁵⁴ P. Suski, *Stowarzyszenia i fundacje*, s. 233.

⁵⁵ M. Wierzbowski, *Nowe prawo o stowarzyszeniach*, „Państwo i Prawo” 1989, nr 7, s. 16.

⁵⁶ A. Kidyba, *Prawo...*, s. 776.

⁵⁷ Sygn. akt I CSK 76/12.

⁵⁸ A. Kidyba, *Prawo...*, s. 776.

⁵⁹ A. Kidyba, *Ustawa o fundacjach...*, s. 76.

O możliwości przystąpienia osoby prawnej do stowarzyszenia w charakterze członka wspierającego decydują przepisy regulujące jej status prawny oraz ustrój⁶⁰. W szerokim zakresie zezwolono na członkostwo osób prawnych w związkach sportowych, które działają w formie prawnej stowarzyszenia lub związku stowarzyszeń. Zgodnie z art. 6 ustawy o sporcie, założycielami, a więc i członkami związku sportowego mogą być kluby sportowe w liczbie co najmniej trzech. Kluby takie działają jako osoby prawne⁶¹. Z uwagi na szczególny charakter związków sportowych, które stanowią stowarzyszenia zrzeszające jedynie kluby sportowe, można wnioskować, że wyłącznie takie podmioty mogą być założycielami związku. Należy więc przyjąć, że regulacja art. 6 ustawy o sporcie ma charakter zupełny i wyłącza zastosowanie regulacji prawa o stowarzyszeniach dotyczących członkostwa⁶². Należy ponadto zaznaczyć, że członkiem polskiego związku sportowego może być klub sportowy, związek sportowy oraz inna osoba prawna, której statut, umowa albo akt założycielski przewiduje prowadzenie działalności w danym sporcie⁶³. Natomiast Polski Komitet Olimpijski jest związkiem stowarzyszeń zrzeszającym polskie związki sportowe oraz inne osoby prawne, jednostki organizacyjne nieposiadające osobowości prawnej lub osoby fizyczne związane z narodowym ruchem olimpijskim⁶⁴. Ponadto podkreślenia wymaga, iż Polski Komitet Paraolimpijski działa w formie stowarzyszenia lub związku stowarzyszeń⁶⁵.

Na wyróżnienie zasługuje prawo uzyskania przez osoby prawne członkostwa w stowarzyszeniach posiadających status organizacji zbiorowego zarządzania prawami autorskimi lub prawami pokrewnymi. W piśmiennictwie zauważalny jest spór dotyczący charakteru członkostwa osób prawnych w takich stowarzyszeniach. Według Jana Błęszyńskiego, w odniesieniu do organizacji zbiorowego zarządzania zastosowanie będą miały ogólne postanowienia prawa o stowarzyszeniach, w związku z czym osoby prawne mogą uzyskać wyłącznie charakter członków wspierających w takich jednostkach⁶⁶. W doktrynie dominuje jednak pogląd uznający przepisy ustawy z dnia 4 lutego 1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych za *lex specialis* w stosunku do prawa o stowarzyszeniach. Zgodnie natomiast z art. 104 ust. 2 pkt 1 ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych, do takich organizacji stosuje się przepisy prawa o stowarzyszeniach, z tym że członkiem organizacji może być również osoba prawna. Należy z tego wnioskować, iż członkostwo osób prawnych

---

⁶⁰ Przykładowo, w ustawie z dnia 14 grudnia 1995 r. o izbach rolniczych (Dz. U. z 1996 r., nr 1, poz. 3 ze zm.) wskazano, że izba być członkiem wspierającym stowarzyszenia oraz założycielem lub członkiem związku stowarzyszeń, które prowadzą działalność w zakresie zgodnym z ustawowymi i statutowymi zadaniami izby (art. 7 ust. 1 pkt 2 lit. c ustawy).

⁶¹ Art. 3 ust. 2 ustawy o sporcie.

⁶² P. Suski, *Stowarzyszenia i fundacje*, s. 230.

⁶³ Art. 8 ust. 1 ustawy o sporcie.

⁶⁴ Art. 24 ust. 1 ustawy o sporcie.

⁶⁵ Art. 26 ust. 1 ustawy o sporcie.

⁶⁶ J. Błęszyński, *Organizacje zbiorowego zarządzania prawami autorskimi lub prawami pokrewnymi*, „Przegląd Ustawodawstwa Gospodarczego” 1994, nr 11, s. 27.

w tym przypadku nie podlega ograniczeniu wyłącznie do charakteru członka wspierającego i będzie im przysługiwało prawo uzyskania statusu członka zwyczajnego⁶⁷.

W kontekście członkostwa osób prawnych w stowarzyszeniach należy dodatkowo wskazać na regionalne i lokalne organizacje turystyczne, ponieważ w piśmiennictwie funkcjonuje pogląd o ich szczególnym charakterze. Wskazuje się jednak, iż podmioty tego rodzaju posiadają wszystkie cechy stowarzyszeń określone w ustawie – Prawo o stowarzyszeniach, z uwzględnieniem jednak odrębności wynikających z ustawy z dnia 25 czerwca 1999 r. o Polskiej Organizacji Turystycznej⁶⁸. Zgodnie z przepisem art. 4 ust. 2 ustawy, do tworzenia i działania regionalnych i lokalnych organizacji turystycznych stosuje się przepisy ustawy – Prawo o stowarzyszeniach, z tym że członkiem takich organizacji mogą być osoby fizyczne i osoby prawne, a w szczególności jednostki samorządu terytorialnego oraz organizacje zrzeszające przedsiębiorców z dziedziny turystyki, w tym samorządu gospodarczego i zawodowego, oraz stowarzyszenia działające w tej dziedzinie⁶⁹.

Szczególnie wąsko uregulowano zakres podmiotowy prawa członkostwa w stowarzyszeniach jednostek samorządu terytorialnego, bowiem takie stowarzyszenia mogą tworzyć wyłącznie gminy, powiaty oraz województwa. Ustawodawca wykluczył możliwość zrzeszania się w takich jednostkach osób fizycznych czy też innych osób prawnych. Jednostki samorządu terytorialnego mają jednak prawo zrzeszania się z takimi podmiotami z wykorzystaniem innych form organizacyjno-prawnych, w drodze przystąpienia do stowarzyszenia zarejestrowanego w charakterze członka wspierającego, czy też zrzeszając się w formie związku stowarzyszeń. Należy jednak podkreślić, że utworzone w ten sposób podmioty nie będą uznawane za stowarzyszenia jednostek samorządu terytorialnego⁷⁰.

Źródłem wątpliwości może być kwestia członkostwa w stowarzyszeniach jednostek organizacyjnych określonych w art. 33¹ k.c., tj. jednostek organizacyjnych nieposiadających osobowości prawnej, którym ustawa przyznaje zdolność prawną. Prawo o stowarzyszeniach nie zawiera przepisu regulującego dane zagadnienie. Nie ma wątpliwości, że takie jednostki nie mają prawa uzyskania statusu członka zwyczajnego, jest to bowiem rodzaj członkostwa zastrzeżony wyłącznie dla osób fizycznych. Należy jednak stwierdzić, że brak jest prawnych przeszkód w uzyskaniu przez jednostkę określoną w art. 33¹ k.c. członkostwa w związku stowarzyszeń lub przystąpienia do stowarzyszenia w charakterze członka wspierającego. Wniosek taki

⁶⁷ Szerzej zob. P. Suski, *Stowarzyszenia i fundacje*, s. 230–231.

⁶⁸ Dz. U. nr 62, poz. 689 ze zm.

⁶⁹ Dodatkowo ustawa wskazuje, iż nadzór nad tymi organizacjami sprawuje minister właściwy do spraw turystyki; organizacje te mogą prowadzić działalność gospodarczą w rozmiarach służących realizacji ich celów i w przedmiocie określonym w ich statutach. Zgodnie natomiast z art. 4 ust. 3 ustawy, do zadań regionalnych i lokalnych organizacji turystycznych należy: promocja turystyczna obszaru ich działania, wspomaganie funkcjonowania i rozwoju informacji turystycznej, inicjowanie, opiniowanie i wspieranie planów rozwoju i modernizacji infrastruktury turystycznej, współpraca z Polską Organizacją Turystyczną.

⁷⁰ P. Suski, *Stowarzyszenia w prawie...*, s. 181.

należy wyciągnąć z treści wskazanego przepisu kodeksu cywilnego, zgodnie z którym do jednostek organizacyjnych niebędących osobami prawnymi, którym ustawa przyznaje zdolność prawną, stosuje się odpowiednio przepisy o osobach prawnych. Oznacza to, że członkiem wspierającym może być w szczególności wspólnota mieszkaniowa, wspierająca stowarzyszenie mieszkańców, w drodze użyczenia mu pomieszczeń wchodzących w skład nieruchomości wspólnej⁷¹.

Podsumowanie

Szczegółowa analiza zagadnienia członkostwa w stowarzyszeniu prowadzi do wniosku, iż jest to kwestia wywołująca szereg wątpliwości. Enigmatyczne regulacje ustawy – Prawo o stowarzyszeniach stanowią często przeszkodę w bezpośrednim zastosowaniu przepisów w praktyce, co pociąga za sobą konieczność oparcia się na stanowisku doktryny oraz orzecznictwie w danym zakresie.

W kontekście postępujących procesów integracyjnych w Unii Europejskiej jako niedopatrzenie polskiego ustawodawcy należy ocenić regulację art. 4 ust. 2 pr. stow., który niezgodnie z postanowieniami europejskiego prawa pierwotnego różnicuje sytuację prawną podmiotów, posługując się kryterium przynależności państwowej. Uzasadniony wydaje się skierowany do legislatora postulat dostosowania wskazanego przepisu do standardów obowiązujących na rynku wewnętrznym UE. Swoistym poparciem wystosowanego postulatu może być przykład analogicznie dyskryminacyjnych regulacji prawa belgijskiego, które stały się przedmiotem postępowania przed Europejskim Trybunałem Sprawiedliwości, gdzie stwierdzono ich niezgodność z prawem europejskim.

Należy również wskazać na przydatność zmiany ustawy w zakresie dotyczącym uprawnień osób prawnych, które są członkami stowarzyszeń. Z treści przepisu stanowiącego, że osoby prawne mogą być „jedynie członkami wspierającymi”, można wyłącznie domniemywać, że zakres uprawnień takiej kategorii członków powinien być węższy niż członków zwykłych. Czy należy przy tym uznać, że pozbawienie osób prawnych uprawnienia do założenia stowarzyszenia jest już wystarczającym ograniczeniem ich praw i w pozostałym zakresie ich uprawnienia mogą być uregulowane analogicznie, jak w przypadku członków zwykłych? Jak zostało to wykazane, również przedstawiciele doktryny nie są w tej kwestii zgodni. Pozytywnie należałoby ocenić zabieg legislacyjny polegający na wprowadzeniu na grunt ustawy przepisu, który wyjaśniałby pojęcie członkostwa wspierającego oraz szczegółowo określał zakres uprawnień takich członków w stowarzyszeniu.

---

⁷¹ P. Suski, *Stowarzyszenia i fundacje*, s. 233.

Summary

Membership in association

Key words: association, membership, supporting member, legal persons in association.

The article describes legal aspects of the relationship of membership in associations. The broadest range of entitlements is given to natural persons, which are empowered to establish an association. Nonetheless, the rights of members depend on many factors, such as their citizenship, competency or type of an association. The right to gain membership in an association is also given to legal persons. The legal position of such entities in an association is, however, unclear. The Polish law states that a legal person can only obtain the status of a supporting member. The lack of clarity stems from the fact that there is no legal article explaining the concept of such a type of membership.